

kako je to pisalo i u prijašnjim izdanjima Boranićeva pravopisa.

Zanimljivo je da u novosadskom pravopisu za stanovnike Mitrovice piše: *Mitrovčanin, Mitrovčanka*, a i A. Šojat u istom broju Jezika piše: »... polja oko Mitrovice nisu mitrovička, nego mitrovačka (str. 30).

Ako dakle od Mitrovica imamo Mitrovčanin i mitrovački, zašto od Orahovica ne bi bilo Orahovčanin i orahovački kako je oduvijek bilo?

Vjerujem da je pokojni prof. dr. Stjepan Ivšić, rođeni Orahovčanin, zastupao isto mišljenje, a tako izlazi i prema pravilu što ga u istom broju Jezika iznosi prof. dr. Stjepan Babić:

»... a načelo je da toponimi, etnici i kleticke ulaze u književni jezik u onom obliku u kojem ga upotrebljavaju sami stanovnici, jasno bez izrazitih dijalekatskih obilježja« (str. 4).

U slučaju Orahovica ti bi dijalekatski oblici bili: *Oraovica, Orovica, Orovca, Orovčan, orovački*, no te i takve oblike nitko razuman i ne pomišlja ozakoniti!!

Zanimljiv je i ovaj slučaj koji je posljednjih godina uzbudio duhove u Orahovici. U njoj se naime već nekoliko godina održavaju turističke manifestacije pod naslovom ORAHOVAČKO PROLJEĆE pa je tako 1970. god. i pisalo na plakatima. Međutim već sljedeće godine, vjerojatno na intervenciju nekog doseljenog lingvističkog čistunca, nepučenog i bez osjećaja za narodni izgovor, naslov je promijenjen u ORAHOVIČKO PROLJEĆE, što je izazvalo negodovanje stanovništva, ljutnje i ismijavanja.

Ako sam dobro shvatio članke i pravilno ocijenio njihov odnos prema etnicima i kleticima, mislim da se svatko mora složiti sa mnom kad kažem da treba upotrebljavati riječi *Orahovčanin, orahovački*, a ne *Orahovičanin, orahovički*.

Slavko Ollrom

U raznim prilikama nailazimo na imena crkava koja nismo čuli i koja nam se čine neobična: nedavno se u vezi s proslavom Vincenta iz Kastva mnogo spominjala crkvića sv. Marije na Škriljinama (Sv. Marija na Škrilinah), u Šibeniku je poznata Gospa van Grada, u Zadru Sveti Petar i Andrija, Sveti Petar Stari itd. Iako najviše slušamo o crkvama posvećenima jednom svecu, blagdanu i sl. (Sv. Marko, Sv. Nediljica), ni ovakva imena nisu rijetka. Ona često govore o lokalitetima, gradnjama i lokalnoj povijesti: Gospa van Grada i slična imena govore o gradskim »granicama« i zidinama. Ili, Sveti Petar bio je jedna crkva uz koju se je dogradila druga, Bratovštine sv. Andrije. Raznim pregradnjama — o kojima povjesničari umjetnosti mnogo više i bolje mogu reći — s vremenom je Sveti Petar i Andrija postao naziv za jednu crkvu, u kojoj je Sv. Petar zapravo sakristija Sv. Andrije.

Takva imena nastaju u starim urbanim aglomeracijama, gdje način gradnje i grada, i kad se gradi nova crkva, otmilju staru crkvu razornom djelovanju vjekova ili čuvaju uspomenu na nju. U našim obalnim krajevima uvriježio se osobit model imena crkava kao *Sveti Petar Stari* i *Sveti Petar Novi*. Taj model postoji, u sličnim komunalnim i drugim prilikama, i u Italiji, na narodnom jeziku (S. Maria Novella, S. Giovanni Nuovo, S. Giorgio Maggiore, S. Simeone Piccolo). U tim imenima pridjev u službi atributa ne odnosi se na onoga kome je crkva posvećena, već govori o crkvi kao zgradi: o vremenu gradnje u slijedu s istoimenom crkvom (staro-novo) ili o veličini prema istoimenoj crkvi (veliko-malo). Dakle, Sveta Marija Velika kaže da postoji ili je postojala istoimena manja crkva, a Sveti Petar Novi (sve pisano velikim slovom) znači »nova crkva sv. Petra«. Uz česte veze s glagolima *ići/ući* razvila se dvojaka upotreba običnijih imena *ići/ući u crkvu svetog Petra* i *ići/ući u Svetog Petra*. Tu još nema zabune, ali kad

se pojavi atribut koji se odnosi na crkvu, a ne na onoga kome je ona posvećena, javlja se pogrešna upotreba: *crkva svetog Petra Starog* umjesto *crkva Sveti Petar Stari*; ili *Izvode se radovi u crkvi svetog Petra Starog* umjesto *Izvode se radovi u crkvi Sveti Petar Stari* ili kraće u *Svetom Petru Starom*. Ovakva zamjena javlja se lako u jeziku u kojem umjesto člana dolazi promjena padežnog morfema, a na nju je potrebno upozoriti, jer dolazi u raskorak sa smislom. Pravilno upotrijebljeno ime održava izvan stručnih krugova znanje o starini, shvaćanjima prostranosti, gradnjama i događajima, a često najavljuje i zanimljivu povijesnu priču.

Vladimir Anić

O NAGLASKU NEKIH SLAVONSKIH TOPONIMA

U jeziku je dosada napisano nekoliko članaka o mjesnim imenima (toponimima). U vezi s pisanjem mjesnih imena M. Hraste kaže: »To i danas ponavljam da imena mjesta u kajkavskom i čakavskom području i na starijem štokavskom koje nije osnova književnom jeziku treba glasovno i morfološki približiti književnom jeziku kad se ta imena upotrebljavaju u javnom životu za širu publiku: na zemljopisnim kartama, u voznom redu i sl. Druga je stvar kad pišemo naučnu raspravu iz područja toponimije, ili kad označujemo toponime na katastarskoj mapi ili kad sastavljamo vojnu kartu na kojoj mora biti precizno označen svaki toponim baš onako kako ga zove narod u tome mjestu jer svaka nepreciznost u vojničke svrhe može biti u vrijeme rata sudbonosna.¹ Međutim, u člancima koji su napisani o toponimima malo se govori o naglasaku tih toponima. Nastaje pitanje da li će se toponimi u standardnom (književnom) jeziku govoriti i pisati onako kako ih izgo-

vara narod u dotičnom kraju, ili će se naglasak tih toponima prilagoditi novoštokavskoj akcentuaciji. Budući da se akcentuacija standardnog jezika znatno razlikuje od naše stare i starije akcentuacije, sasvim je jasno da mnoge toponime iz područja starije akcentuacije nećemo izgovarati s izvornim naglaskom. Tako npr. u književnom jeziku nećemo govoriti Lūč, Vāška, Kunšinci, Abljānovci, Čamagēvci itd. Ono što je M. Hraste rekao za glasovne i morfološke osobine nekih toponima može se proširiti i na naglasak takvih toponima. Ako izvorni naglasak nekog toponima odgovara sustavu novoštokavske akcentuacije, onda ga u standardnom jeziku izgovaramo izvornim naglaskom; ako izvorni naglasak nekog toponima ne odgovara sustavu novoštokavske akcentuacije, onda ga moramo prilagoditi akcentuaciji književnog jezika.

U mnogim našim rječnicima (Karadžićevu, Broz-Ivekovićevu), Pravopisnom, Rječniku hs. književnog jezika zabilježeni su samo neki slavonski (i baranjski) toponimi, jedino su u Rječniku JAZU zabilježeni gotovo svi slavonski toponimi. Međutim, u Rječniku JAZU kod mnogih slavonskih toponima nije označen naglasak, a neki su zabilježeni s pogrešnim naglaskom. U vezi s tim odlučio sam u ovom članku zabilježiti književni naglasak svih onih toponima iz područja Slavonije i južne Baranje za koje sam prikupio podatke o tome kako se izgovaraju u dotičnom mjestu i kraju. Da bismo mogli izvesti književni naglasak nekih toponima, moramo dobro poznavati akcentuaciju i onomastiku dotičnog kraja. Ja ovdje neću posebno govoriti o akcentuaciji slavonskih i baranjskih govora jer sam o tome govorio u svojim cadovima o tim govorima. U članku ću zabilježiti književni naglasak samo onih toponima kojih naglasak nije zabilježen u Rječniku JAZU (odnosno u Pravopisnom i Broz-Ivekovićevu rječniku), zatim onih toponima kojih naglasak je u spomenutom rječniku zabilježen pogrešno. U bilježenju toponima stavio sam na prvo mjesto toponim s književnim naglaskom, a u zgradi na prvom

¹ M. Hraste: Tvorba etnika i kjetika u hrvatskosrpskom jeziku, Jezik 1964/65, br. 4, str. 98.